

belino > *terboli(n)* (cf. cast. *torbellino*); per això es comprèn que la *e* de *tèrbol*, i la seva *-l-*, siguin més triomfants i generals en català que nulloc.

També en català el verb provinent de *TURBULARE hi va ser, encara que no s'hi hagi mantingut amb la mateixa força que en el fr. *troubler* 'trabalsar, pertorbar'; i, entre nosaltres, la part de l'adjectiu *tèrbol* sigui més dominant i més fixa. Però *enterbolar* s'imposà aviat entre nosaltres, amb *en-* (una mica com, de seguida, predominaren *encamarar*, *ensumar*, *entercar*, *embolcar*, *embargar*, *engronsar*; o com són *afollar*, *agafar*, *amençar*, amb *a-*, i no les variants sense): «sit *interbolatum* circumquaque» registra l'InuLC l'a. 1340 en el Ross.; *enterbolar* troba AlcM en Llull («aigua fangosa, ensutzada e *enterbolada*»), i encara a la fi del segle xv, en Albert el Gran. I és aquesta la forma que registra el *Torc.* d'Àversó (*enterboli* present, rimant amb *escoli* i *mormoli*, § 1074). Cert que aviat se li superposà *enterbolir*, amb el qual coexistí més llargament *terbolir*, que el *DAG.* troba a Val. encara en els Ss. xv i xvi.

Enterbolir és la forma que ha quedat constant, ja en el S. xiv: «dixeran --- que lu<r>s armes los aportassen, que els volian muntar en los cavals; e sí vaeran lo yorn *enterbolir*, e les nuus ca<r>regar de pluça e --- una capela: --- entraren dedins --- què'l temps s'era enfosquit fortment e sí comensà a ploure e a tronar ---», Reixac (*Q.*, 179.19); «un lop e un anyell bevien aygua en un riu, e lo lop bevia alt, e l'anyell bevia al baix de la corrent de la aygua, e --- dix lo lop al anyell: —Per què'm torbes l'aygua? —Senyor —dix l'anyell— jo no us *enterbolesc* l'aygua, car de vós corre vers mi ---», *Eiximplis* (Ag., §.558, II, 171.1); «*enterbolir*: perturbo, conturbo, misceo, obturbo», Busa-N.; «Que las paraulas dels homes - may no portan bona fi: / am l'ala hi aclaran l'aygua - p'r amb el bec l'*enterbolis*», romanç ross. (MilAF, *Romançerillo*, 328B₁).

«— / --- Haurias tu trobada en eixos boscos / pèls affigits la font de l'alegria? / —Un dia la hi trobí, de primavera / --- / mes ay! l'anyorament abans de gayre / sos puríssims cristalls *enterbolia*», *Canigó* x, v. 180; «--- / Mes un secret desfici tos ulls *enterbolia* / ---» (veg. el sonet d'Alcover, a TOCAR); «*enterbolia*, no obstant, la joya de mare y filla, un desengany inesperat», Noller (*Notes de color*, 155); «pensava en sos pares difunts, en sa orfanesa, y una llàgrima traydora li *enterbolia* la vista», id. (*Pap.*, 32); «lo talleig dels picarols y la remor de les coscorres, barrejant-se ab la cridadissa, fins acabaven per *enterbolir* ses testes», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 54). Refl.: «S'*enterboliren* los ulls, s'obriren los cors, y l'ànima 's perdé en fondíssim èxtasia», Lluís B. Nadal (*Margaridoya*, 52); «una fragància d'essències que fins lo cap se li *enterbolia*», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 54).

Enterbolidor (EmVilanova). *Enterboliment* [Lacavalleria]: «Sentia refetes les forces y --- aquell *enterboliment* se transformava en esbojarrada alegria», Narcís Oller (*Pap.*, 206). +*Enterboleidis* afegit autògraf de Fabra a l'original de la Gramàtica de 1948 (§ 148), que pot venir de *enterbolir* com *esmunyedís* d'*esmu-*

nyir (o ve de l'antic *enterbolar*?)

Terboli 'remolí desfermat (de vent, també d'aigua)' [S. xv]: «En Alamanya, estant un clergue en una taverna, levà's gran núvol e *terboli* de temps --- lo clergue e lo sacristà anaren a la sgleya per tocar les campanes, e un gran lamp e *terboli* de vent enderrocà'ls abbdós: e lo sacristà --- no's féu dampnatge alcun, e lo clergue tentost morí», *Eiximplis* (Ag., § 662, II, 266); «*terboli*: turbo, -onis; *t.* molt brugent: *ecnephas*», Busa-N. D'un TURBIN-INUS diminutiu del ll. TURBO, -INIS, amb dissim. de les N-N i metàtesi de les vocals pretòniques; *torbenin* > *torbelin* > *terboli*; en cast. apareix «*torbenino*: turbo» en un gloss. arag. de c. 1400; dissim. en *torbelino* ja en un parell de textos de fi S. XIII; després *torbellino*; d'aquí també el bc. *zurrumilo* 'remolí, tromba'; i el primitiu *turbil* «vertigo» en el mossàrab portuguès (Gloss. de Leyden, segle XI), veg. detalls en DCEC v, 699b1-20.

Sovint usat per Verdaguer: «Digué, y sols per no veure lo quadro funerari, / d'espalltes s'hi mig-gira, y al *terboli* y trontolls / --- / se'n va esvanida y sòpita, per terra, de genolls»; «Lo brahol d'un incendi dels núvols ous dessobre? / De llamps és una mànega, que hi baixa en *terboli* / --- són de l'infern que s'obre per rebre-la --- en son si»; «--- a la tempesta / --- / s'hi lliga la dels núvols, damunt sa rossa testa / brugenta, xafadora, y en *terboli*, esclatant»; «ab crits d'esglay s'hi estimba la mar, com si en la volta / del cel --- ab penyes, boscos, sargassa y llot revolota, / muntada, com salvatge corcer, pel *terbolis*», *Atl.* VIII, 36b; IV, 29b; VI, 55d; VII, 2d; «Com un arbre ufanós que, en sa florida, / arrenca, en la cinglera, un *terboli*, / Gentil, des d'altí dalt, va, sense vida, / rossolant a la plana de Cadú», *Canigó* VII, 458. «Se trobava com emportat per un *terboli* celestial», «tot lo món me sembla / un *terboli* que passa, somniat», «aquests homes són com heroes en mig del *terboli* dels fets que 'ls giren entorn», Maragall (*E. d'Osterdingen*, O. C. I, 592a, 652b; 1.ª ed., 117).

També val.: «A mitja-nit los moros ja són al Coll; / com hi han pujat?... Potser furiós / lo *terboli* los haja pujat a l'om?», «Oh Pare amat! és certa cosa / que al moro me s'ha endut lo *terboli* / de fosca. I sense fre, passió amorosa, / sens tindre pus domini sobre mi», GaGirona (*Seidia*, 49, 179). I a Mallorca, sinó que en forma lleument diversa.

Car aquí pronuncien més aviat *treboli*: «Com les cames de blat que ajau la bufada --- la remor semblava a la del *treboli* i a la del terratrèmol ensems»; «als quinze anys l'amor arriba, / sobtat com un *treboli*», MrnAguiló, aa. 1848 i 1850-55 (*Antol. Po.* 1975, 81, 39). Variant que fou també molt usada per Verdaguer (no pas per influència mallorquina): «y al *treboli* 's rebat de les zumzades», *Atl. Intr.*, 10d (on havia posat «y's rebat al cabreig de les zumzades» en el seu original). «Pujà la fogatera com *treboli*», Costa (*La Deixa del Geni Grec* III, 72). «La ratxa de vent, / que al punt alçava / espessos *trebolins*, que han remoguda / dels camins blancs tota la polseguera», BGuasp (*IdOr* IX, 111). «S'amaga l'astre rey a dins los nú-